

Människohandel för arbetskrafts- exploatering och tvångsarbete

Människohandel för tvångsarbete är en form av arbetskrafts-exploatering. Arbetskraftsexploatering handlar om situationer där personer utnyttjas för att utföra ett arbete för mycket låg lön eller utan lön, under dåliga förhållanden.

Människohandel för tvångsarbete är ett brott som innebär att människor genom olaga tvång, fysiskt våld, hot och vilseledande information utnyttjas för ekonomisk vinning.

Arbetskraftsexploatering och tvångsarbete räknas som organiserad brottslighet eftersom det kräver en hel del organisation. Arbetskraft, boende, transporter, arbetstillstånd och identitetshandlingar måste ordnas och/eller förfalskas. Graden av organisation varierar, liksom arbetsuppgifterna. Det kan handla om allt från ett par personer som handtvättar bilar på en bilverkstad till hundratals bärplockare som lockas till Sverige med falska löften om välbetalt säsongarbete.

Möjliga tecken på att människohandel för arbetskraftsexploatering finns i kommunen:

- Osannolikt bra pris på varan eller tjänsten.
- Extremt långa arbetspass, och arbete på obekväma arbetstider.
- Olämpliga och ohälsosamma arbets- och boendeförhållanden (såsom avsaknad av arbetskläder och skyddsutrustning, boende i tältläger, övergivna hus, företagets fastighet eller i överfyllda kollektivboenden).
- Arbetstagare utan pass, bankkort, arbetstillstånd eller identitetshandlingar.
- Fysiskt våld, subtila hot, tvång, övervakning och isolering.
- Avsaknad av löne- och försäljningslistor, personalligare och arbetsschema.
- Avsaknad av arbetskontrakt och kollektivavtal.
- Underbetalning, sena och uteblivna löner. Utbetalning av lön via mellanhänder.
- Vilseledande rekrytering eller transport.

Förebyggande insatser

Länsstyrelsen i Stockholms län och IOM* har skapat en manual med praktisk information till personal på myndigheter och frivilligorganisationer om vart man kan vända sig och hur man ska göra för att hjälpa en person som har utsatts för människohandel.

I Brasilien svartlistas företag som exploaterat arbetskraft. De svartlistade företagen utesluts från offentliga upphandlingar och nekas lån i vissa banker. Att hamna på listan inverkar negativt på företagets renommé och försämrar deras konkurrenskraft. Svartlistan har lyfts som en lovande förebyggande metod av ILO**.

* International Organization for Migration

** International Labour Office



Foto: Shutterstock

Förebyggande åtgärder på lokal nivå

Kommunen kan förebygga arbetskraftsexploatering genom noggrann kontroll vid offentlig upphandling. Kommunen kan även inkludera klausuler vid upphandlingar som kräver att entreprenören och dess underleverantörer följer kollektivavtal och arbetsrättslagstiftning.

Kommunen kan förebygga att migrantarbetare utnyttjas genom att informera dem om deras rättigheter på svenska arbetsplatser och förklara vart de kan vända

sig om de vill få hjälp. Uppsökande verksamhet och samarbete mellan kommun och frivilligorganisationer är särskilt viktigt. Anledningarna är flera. Många migrantarbetare har dåliga erfarenheter av kontakter med myndigheter i sina hemländer och vänder sig därför till frivilligorganisationer när de behöver hjälp. En stor andel av dem har dessutom skuldsatt sig för att ta sig till Sverige och/eller saknar arbetstillstånd, och är därför rädda för att bli utvisade.

Aktör	Ansvarsområde	Vilken information de besitter	Vad de kan göra	Kontaktfunktion
Polisen och gränspolisen	Utredar och förebygger brott. Gränspolisen arbetar särskilt mot människohandel för tvångsarbete och arbetskraftsexploatering. Utför inre utlänningskontroller och inresekontroller och verkställer utlänningsbeslut från Migrationsverket.	Kunskap om olika former av människohandel och indikatorer på arbetskraftsexploatering.	Utredar människohandelsbrott.	Gränspolisen
Kommunen	Utövar tillsyn och kontroll inom miljö- och hälsoskyddsområdet.	Kunskap om oseriösa lokala företag. Information från allmänheten om nedskräpning, ohälsosamma arbets- eller livsmedelsförhållanden som kan vara tecken på exploatering.	Kan utifrån tips och anmälningar från allmänheten eller på eget initiativ genomföra miljö- och hälsoskyddskontroller.	Miljö- och hälsoskyddsinspektörer
Kommunens socialtjänst	Ansvarar för att ge individer det stöd och den hjälp de behöver.	Ekonomisk rådgivning, information om regelverket samt om vilken hjälp kommunen och frivilligorganisationer kan erbjuda.	Kan ge akut bistånd t.ex. hjälp med resekostnader, logi och mat.	Socialsekreterare/ Socionom
Länsstyrelsen i Stockholm	Samordnar arbetet mot människohandel nationellt. Varje regional länsstyrelse har en samordnare.	Kunskap om alla former av människohandel. Praktisk information om hur man kan gå vidare med misstankar om människohandel.	Fungerar som en länk myndigheter emellan och mellan myndigheter och frivilligorganisationer. Kan ge stöd till återintegrering i hemlandet för personer som utsatts för människohandel.	Nationellt metodstöd mot prostitution och människohandel
Migrationsverket	Prövar ansökan om arbetstillstånd till migranter från länder utanför EU.	Kunskap om arbetstillstånd och migrationsfrågor.	Genomför efterkontroller och kan dra in arbetstillstånd efter kontroll.	Arbetstillståndshandläggare
Skatteverket	Genomför skatterevisjoner.	Information om arbetsgivare och om grov ekonomisk brottslighet.	Utredar skattebrott.	Satsningen mot grov ekonomisk brottslighet (GEB), samt URAN, en nationell analysenhet inom GEB.
Fackföreningar	Representerar arbetstagare i arbetsrättsliga frågor.	Information om arbetstagares rättigheter på arbetsmarknaden, råd om löner, arbetsvillkor och arbetsmiljö. Kunskap om arbetsplatser där arbetskraftsexploatering och tvångsarbete förekommit.	Kan genomföra egna arbetsplatsundersökningar, förhandla med arbetsgivaren i arbetsrättsliga ärenden, driva arbetsrättsliga processer och lämna yttranden till Migrationsverket om arbetstillståndsansökningar.	Lokala och regionala fackrepresentanter, Fackligt Center för papperslösa

© Brottsförebyggande rådet, mars 2017